

Uniwersytet Gdański

ROBERT MALCZYK
robertpatrykmalczyk@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4571-6945

Wezwanie dłużnika do zapłaty i pisemne oświadczenie dłużnika o uznaniu długu jako podstawy wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym

A Dunning Letter and a Written Recognition of Claim as the Basis of Issuance
of a Payment Order in the Proceedings by Writ of Payment

WPROWADZENIE

Postępowanie nakazowe, podobnie jak postępowanie upominawcze, wprowadzone zostało do Kodeksu postępowania cywilnego¹ już w jego pierwotnej wersji z 1964 r. Co warte wspomnienia, uregulowanie tych dwóch bliźniaczych postępowań odrębnych znalazło się już w Kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r., wprowadzonym rozporządzeniem Prezydenta RP². Zasadniczym celem, dla którego uchwalono przepisy o postępowaniu nakazowym i upominawczym, było przyspieszenie i uproszczenie rozpoznawania spraw cywilnych.

Pomimo tożsamej idei przyświecającej obu postępowaniom, postępowanie nakazowe charakteryzuje się o wiele większym rygoryzmem, które przejawia się chociażby w postaci dodatkowych wymogów formalnych pozwu i warunków dowodowych na pierwszym etapie postępowania (przed wydaniem nakazu zapłaty). Są one uzasadnione znacznie donioślejszymi konsekwencjami prawnymi wynikającymi z nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, w porównaniu z tym wydanym w postępowaniu upominawczym. O ile oba rodzaje nakazów

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2020, poz. 1575), dalej: k.p.c.

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. 1930, nr 83, poz. 651).

zapłaty, od których nie wniesiono środka zaskarżenia, mają skutki prawomocnego wyroku (art. 480² § 4 k.p.c.), o tyle w myśl art. 492 § 1 k.p.c. nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym już z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Orzeczenie to jest również natychmiast wykonalne po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia, jeśli zostało wydane na podstawie weksla lub czeku. Są to sytuacje bardzo korzystne dla powoda i należy uznać, że co do zasady niepożądane przez pozwanego. Celowe wydaje się więc wprowadzenie bardziej restrykcyjnych wymagań, które musi spełnić powód już na etapie wnoszenia pozwu, aby uzyskać nakaz zapłaty. Zadośćuczyni to odpowiedniemu poziomowi ochrony pozwanego przed niekorzystnym dla niego rozstrzygnięciem, które – w braku takich wymogów – na późniejszym etapie mogłoby się okazać nieuzasadnione.

Do rozpoznania w postępowaniu nakazowym, tak samo jak w postępowaniu upominawczym, zakwalifikowane zostały wyłącznie określone kategorie roszczeń. Nakazem zapłaty mogą być wobec tego zasądzone wyłącznie dochodzone pozewm świadczenia pieniężne albo świadczenia innych rzeczy zamiennych. Ustawodawca dopuścił również możliwość, aby przepis szczególny przekazywał daną sprawę lub kategorię spraw do rozpoznania według przepisów o dwóch wspomnianych postępowaniach odrębnych. Obecnie jednak w polskim systemie prawnym takie regulacje nie występują³.

Oprócz zawężenia katalogu roszczeń, wobec których możliwe jest orzekanie w formie nakazu zapłaty, postępowanie nakazowe zostało obarczone szeregiem dodatkowych wymogów. W myśl art. 484¹ k.p.c. wydanie takiego orzeczenia jest możliwe wyłącznie na wniosek powoda zgłoszony w pozwie. Z brzmienia wskazanego przepisu wynika, że jest to wymóg obligatoryjny, zatem gdyby strona wnosząca pozew nie zawarła w nim stosownego wniosku, sąd nie miałby podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, nawet gdyby pozostałe przesłanki takiego działania zostały wypełnione. Świadczy to o fakultatywności tego postępowania. To od wyraźnie wyartykułowanej inicjatywy powoda zależy bowiem, czy otworzy się droga do wydania nakazu zapłaty w myśl przepisów o postępowaniu nakazowym.

Znaczącą odrębnością postępowania nakazowego jest także wprowadzenie w jego ramach – dość rzadko spotykanego w polskim systemie prawnym – legalizmu dowodowego. Oprócz wyżej wskazanych przesłanek dotyczących rodzaju dochodzonego świadczenia, jak również szczególnego wymogu pozwu w postaci wniosku powoda, roszczenie udowodnione musi być jednym z dokumentów zawartych w zamkniętym katalogu z art. 485 k.p.c. Katalog ten, w miarę upływu lat, poddano kilku znaczącym zmianom.

³ K. Panfil, *Komentarz do art. 480¹, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2020, teza 10.

W początkowych latach obowiązywania Kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. możliwość wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym dopuszczalna była tylko w sytuacji, gdy dochodzone przez powoda roszczenia były udowodnione w całości dołączonymi do pozwu dokumentami urzędowymi lub prywatnymi, opatrzonymi podpisami urzędowo poświadczonymi. W 1990 r. ustawodawca zdecydował się na odstąpienie od wymogu urzędowego poświadczenia podpisów na dokumentach, na których powód opierał swoje roszczenie. Wciąż jednak nie sformułował precyzyjnego katalogu dowodów warunkujących wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, pozostawiając w przepisie generalne sformułowanie odnoszące się do dokumentów urzędowych lub prywatnych. Tak ogólne określenie przesłanki pozytywnej wywoływało wiele problemów interpretacyjnych, dlatego w 2000 r. ustawą zmieniającą⁴ do art. 485 k.p.c. wprowadzono zamknięty katalog dokumentów, których dołączenie do pozwu warunkuje zastosowanie przepisów o postępowaniu nakazowym. Rezygnacja z nieprecyzyjnego ujęcia „dokumentów prywatnych” i ustanowienie w ich miejsce skonkretyzowanych przesłanek podyktowane było przede wszystkim postulatem pewności⁵. Wskutek wspomnianej zmiany warunkiem wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym stała się konieczność udowodnienia okoliczności uzasadniających dochodzone roszczenia dołączonym do pozwu: dokumentem urzędowym, zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem, wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu lub zaakceptowanym przez dłużnika żądaniem zapłaty, zwróconym przez bank i niezapłaconym z powodu braku środków na rachunku bankowym. Nadmienić należy, że pkt 4 wymienionego przepisu, zawierający ostatnią z wymienionych formę dokumentu, został uchylony ustawą zmieniającą z 2019 r.⁶ W ocenie doktryny dokumenty wymienione w art. 485 § 1 pkt 2–3 nie muszą być dokumentami prywatnymi w rozumieniu art. 245 k.p.c. Oznacza to, że nie jest konieczne, aby były podpisane przez wystawcę⁷. Może to zostać oczywiście zmienione poprzez wyraźne zastrzeżenie przepisu. Stało się tak w przypadku oświadczenia o uznaniu długu, dla którego art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. wymaga formy pisemnej.

⁴ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 2000, nr 48, poz. 554).

⁵ Por. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (druk sejmowy nr 1202), s. 8.

⁶ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469), dalej: ustawa zmieniająca z 2019 r.

⁷ T. Zembrzusi, *Komentarz do art. 485, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3: *Artykuły 367–505*³⁹, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, s. 1012.

Co istotne, wnioskowanie o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym przy jednoczesnym niedołączeniu do pozwu dokumentów wskazanych w art. 485 k.p.c. nie powoduje *a limine* oddalenia pozwu ani nawet konieczności wezwania do uzupełnienia braków formalnych pisma procesowego. Skutkiem nieudowodnienia roszczenia dowodami w odpowiedniej formie powinno być jedynie przeprowadzenie postępowania z pominięciem przepisów o postępowaniu nakazowym. W sytuacji takiej przewodniczący winien stwierdzić brak zajścia przesłanek do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i skierować sprawę do właściwego postępowania – czy to odrębnego (np. upominawczego), czy to zwykłego procesu.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na treść przepisu art. 480¹ § 1 k.p.c. *in principio*, który stanowi, że „sąd wydaje nakaz zapłaty”. Ustawodawca wprowadził w ten sposób zasadę, w myśl której – w razie zajścia przesłanek do wydania nakazu zapłaty – orzekanie w takiej formie jest obligatoryjne. Nie stanowi natomiast dla sądu jedynie alternatywy dla przeprowadzenia postępowania zwykłego z pominięciem przepisów o postępowaniu nakazowym.

Rozważania powyższe nie pozostają obojętne dla wykładni przepisów postępowania nakazowego. W procesie interpretacji przesłanek wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym nie można stracić z pola widzenia celu, który ma spełniać to postępowanie, przy jednoczesnym poszanowaniu wymogu pewności przesłanek wydania nakazu zapłaty. Wążeńiu z jednej strony podlega postulat przyspieszenia rozpoznawania spraw cywilnych i objęcia wierzyciela daleko idącą ochroną, z drugiej zaś interes pozwanego, przeciwko któremu – bez jego wiedzy i udziału – wydawane jest orzeczenie będące tytułem zabezpieczenia, a w konkretnych przypadkach nawet natychmiast wykonalne po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia.

W niniejszym artykule skupiono się na omówieniu istoty i charakteru prawnego wezwania dłużnika do zapłaty i pisemnego oświadczenia dłużnika o uznaniu długu, tj. dokumentów wskazanych w art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. W szczególności opracowanie ma na celu udzielenie odpowiedzi na pytania, jakie rodzaje dokumentów wypełniają przesłanki z tego przepisu i w jakiej formie powinny zostać sporządzone. W zakresie tym wskazano elementy konieczne, które powinny zawierać wskazane dokumenty, aby warunkować wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Ze względu na fakt, że postępowanie cywilne w sposób naturalny i nierozzerwalny pozostaje związane z regulacjami prawa cywilnego materialnego, nie sposób przy wykładni powyższych pojęć pominąć aspekty materialnoprawne. W szczególności rozważania odnoszą się będą do wezwania do zapłaty interpretowanego w oparciu o art. 455 Kodeksu cywilnego⁸, jak również do instytucji uznania właściwego i niewłaściwego, głównie w kontekście oświadczeń powodujących przerwanie biegu przedawnienia na podstawie art. 123 § 1 pkt 2 k.c.

⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2020, poz. 1740), dalej: k.c.

WEZWANIE DO ZAPŁATY

Pomimo wielu problemów i sporów interpretacyjnych w zakresie wykładni art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. bezdyskusyjne jest to, że wydanie nakazu zapłaty na podstawie tego przepisu uwarunkowano przedstawieniem przez powoda wraz z pozwem dwóch dokumentów: wezwania do zapłaty oraz pisemnego uznania długu. Co istotne, przesłanki te muszą być spełnione kumulatywnie. Ustawodawca wskazał ten wymóg bezpośrednio, łącząc oba warunki spójnikiem „i”. Należy to interpretować w ten sposób, że przesłanki te muszą wystąpić jednocześnie, a brak którejkolwiek z nich uniemożliwia wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Co do zasady wezwanie do zapłaty i pisemne uznanie długu stanowią dwa oddzielne dokumenty, doktryna dopuszcza jednak możliwość zawarcia obu oświadczeń w jednym⁹.

Część jurysprudencki wskazuje, że zarówno wezwanie do zapłaty, jak i uznanie długu musi mieć postać dokumentu zaopatrzonego podpisem wystawcy¹⁰. Poglądowi temu należy odmówić racji. Kodeks postępowania cywilnego w art. 485 § 1 pkt 3 formę pisemną zastrzega bowiem wyłącznie dla oświadczenia o uznaniu długu. Trafne więc wydaje się zapatrywanie, w myśl którego tylko uznanie musi nastąpić w formie pisemnej¹¹. Wezwanie dłużnika do zapłaty natomiast może być stwierdzone w formie dokumentowej lub każdym innym dokumentem¹².

Konieczne w tym miejscu zdaje się – wskutek braku uregulowań szczególnych w Kodeksie postępowania cywilnego – odniesienie do regulacji Kodeksu cywilnego w przedmiocie form czynności prawnych. W myśl art. 78 k.c. do zachowania formy pisemnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie. Dokumentem zaś, w rozumieniu art. 77³ k.c., jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jego treścią. Nie musi on przy tym mieć formy pisemnej, może być wyrażony np. w formie SMS-a. O ile więc oświadczenie o uznaniu długu każdorazowo powinno zawierać podpis dłużnika, o tyle stawianie takiego wymogu wezwaniu do zapłaty (na gruncie art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c.) jawi się jako niezasadne. Należy wskazać, że w oparciu o art. 78¹ § 2 k.c.¹³ wezwanie

⁹ T. Zembrzusi, *op. cit.*, s. 1012.

¹⁰ T. Ereciński, *Komentarz do art. 485*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX/el. 2016, teza 7; S. Cieślak, *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004, s. 28.

¹¹ Przeciwnie R. Flejszar, *Komentarz do art. 485*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IB: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, s. 274.

¹² Zob. M. Kostwiński, *Merytoryczne rozpoznanie sprawy w procesie cywilnym w ramach konstrukcji odwrócenia sporu*, Warszawa 2019, s. 331.

¹³ Przepis ten zrównuje formę elektroniczną z formą pisemną.

do zapłaty mogłoby przybrać również formę elektroniczną. Słusznie jednak doktryna wskazuje, że nie jest to częstą praktyką¹⁴.

W piśmiennictwie występuje spór co do tego, czy wezwanie do zapłaty należy uznać za oświadczenie woli czy też za twór podobny do oświadczenia woli. Za dominujący obecnie uznaje się pierwszy z tych poglądów¹⁵. Przyjęcie takiego stanowiska oznacza, że do oświadczenia wierzyciela w tym przedmiocie zastosowanie znajdują ogólne normy wykładni oświadczeń woli. Podstawowym kryterium kwalifikacji konkretnego dokumentu jako wezwania do zapłaty jest możliwość odkodowania woli osoby uprawnionej, aby odbiorca (dłużnik) świadczenie spełnił. W doktrynie wypracowany został katalog elementów, które na istnienie takiej woli i jej treść wskazują.

Wobec powyższego wyróżnia się składniki, w które powinien być zaopatrzonego dokument, aby mógł zostać uznany za skuteczne wezwanie do zapłaty. Jest to przede wszystkim sprecyzowanie adresata oraz roszczenia, a także opatrzenie dokumentu datą i podpisem wystawcy¹⁶. Indywidualizacja podmiotu, do którego skierowany jest dokument, jawi się jako wymóg oczywisty. Art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. stanowi bowiem, że wezwanie musi być skierowane do dłużnika. Z jednej strony jego wyraźne wskazanie w dokumencie umożliwi sądowi ocenę, czy konkretne wezwanie spełnia ten wymóg, z drugiej zaś podpis wystawcy ułatwi osąd, czy oświadczenie rzeczywiście pochodzi od wierzyciela jako osoby uprawnionej.

Na podstawie przedstawionych dokumentów powód dochodzi konkretnego roszczenia, które znajduje w nich oparcie. Co zatem jasne, nie mogą one być oderwane od wiarygodności. Musi ona być przy tym sprecyzowana w wezwaniu nie tylko co do zasady, lecz także co do wysokości¹⁷. Ze względu na fakt, że pierwsza faza postępowania nakazowego toczy się bez udziału pozwanego, a nakaz zapłaty wydawany jest w przeważającej mierze na podstawie załączonych do pozwu dokumentów, konieczność sprecyzowania roszczenia nie jawi się również jako nadmierne obciążenie dla powoda – to właśnie ono stanowi przecież podstawę wysuwanego żądania.

Od powyższego wymogu można jednak odstąpić w przypadku, gdy zarówno wierzyciel, jak i dłużnik w swoich oświadczeniach odwołują się do zobowiązania pierwotnego, z którego roszczenie wynika. Należy podkreślić, że wezwanie do zapłaty nie kreuje nowego zobowiązania, a swoją podstawę ma każdorazowo w stosunku prawnym już istniejącym, co najwyżej wspominanym, konkretyzowanym

¹⁴ M. Kostwiński, *op. cit.*, s. 331.

¹⁵ Zob. Z. Gawlik, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2010, s. 575.

¹⁶ M. Manowska, *Postępowanie nakazowe i upominawcze*, Warszawa 2001, s. 112.

¹⁷ *Ibidem*.

lub stabilizowanym przez to oświadczenie. Wysokość roszczenia może więc być określona poprzez tytuł pierwotny (wynikający np. z umowy łączącej strony). Do tego tytułu wierzyciel musi się jednak wyraźnie w treści wezwania odwoływać.

Data wystawienia wezwania ma zasadniczo charakter porządkujący, ale w niektórych sytuacjach ciężko odebrać jej doniosłość. Najczęściej wskazuje ona, czy wezwanie nastąpiło po zajściu zdarzenia, które jest źródłem zobowiązania. W doktrynie pojawiają się też poglądy, zgodnie z którymi wezwanie do zapłaty powinno nastąpić przed pisemnym uznaniem długu. Czasami wręcz przyjmuje się, że uznanie takie powinno zostać złożone w odpowiedzi na wezwanie do zapłaty¹⁸, co tym bardziej aktualizowałoby wymóg wskazania daty wezwania. Pogląd ten należy jednak uznać za nienależycie uzasadniony. Przede wszystkim sam przepis art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. nie wymaga takiej chronologii; warunek ten nie wynika również z innych regulacji odnoszących się do postępowania nakazowego. Zachowanie takiej kolejności może się jednak okazać przydatne, a czasami wręcz kluczowe, gdy uznanie długu nie precyzuje roszczenia co do zasady lub co do wysokości. W takim przypadku wydanie nakazu zapłaty będzie możliwe tylko wtedy, jeśli bezpośrednio odwołuje się ono do wcześniej wystawionego wezwania do zapłaty, w którym dług został skonkretyzowany, do treści umowy lub do innej podstawy stosunku prawnego, z którego wywodzone jest roszczenie. Tylko w oparciu o te kryteria będzie możliwe stwierdzenie, czy dane oświadczenie spełnia wymogi uznania długu. Należy przy tym podkreślić, że ściśle przestrzeganie chronologii czynności, stosownie do której uznanie długu musi zostać złożone w odpowiedzi na wezwanie do zapłaty, ciężko uznać za celowe, tym bardziej że nie znajduje ono oparcia w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.

Wskazuje się, że w wezwaniu do zapłaty nie jest wymagane określenie terminu spełnienia świadczenia¹⁹, fakt ten bowiem co do zasady wynika z przepisu prawa lub z treści stosunku prawnego łączącego strony. Zgodnie z art. 455 k.c. świadczenie bezterminowe powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do jego wykonania. Natomiast w przypadku innych świadczeń taki termin jest stronom znany, gdyż wywodzi się go bezpośrednio z łączącego je stosunku. Poglądom tym nie sposób odmówić racji. Nie zawsze jednak bez zastrzeżenia w dokumencie terminu i sposobu zapłaty będzie możliwe odkodowanie woli wierzyciela, w tym przypadku zamykającej się w stwierdzeniu: „Chcę, abyś zapłacił”. To właśnie wola jest kluczowa dla uznania danego dokumentu za wezwanie do zapłaty.

Nie zawsze, bez zastrzeżenia w dokumencie terminu i sposobu zapłaty, będzie możliwe uznanie, że wolą wierzyciela w formułowaniu wezwania było spełnienie

¹⁸ Eadem, *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 156.

¹⁹ Tak Z. Koźma, *Suplement. Postępowanie nakazowe i upominawcze. Postępowanie uproszczone*, Gdańsk 2002, s. 11.

przez dłużnika roszczenia. Rozważania te aktualizują się przy próbie stwierdzenia, czy faktura wystawiona przez powoda może mieć przymiot wezwania do zapłaty, co stanowiło swego czasu często podnoszony w doktrynie i orzecznictwie problem. Zagadnienie kwalifikacji faktury jako wezwania do zapłaty znalazło wyraz w wielu publikacjach oraz w orzeczeniach Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. W obrocie gospodarczym faktura stanowi bowiem jedynie dokument rozliczeniowy, niejako potwierdzenie zawarcia umowy, co do zasady nie może więc być uznana za wezwanie do zapłaty. Obecnie za ugruntowane należy uznać stanowisko, na podstawie którego – w rozumieniu art. 455 k.c. – fakturze można nadać taki przymiot. Analogicznie zatem należy podejść do rozumienia faktury w świetle art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. Zastrzeżenia wymaga, że faktura może być traktowana jako wezwanie do zapłaty tylko w wypadku, gdy został w jej treści zamieszczony termin i sposób spełnienia świadczenia²⁰.

W doktrynie pojawiają się również dalej idące postulaty, aby mianem wezwania do zapłaty określać też te faktury, które nie zawierają ani wyraźnego oświadczenia, ani nawet terminu płatności²¹. Przy przyjęciu, że wezwanie do zapłaty stanowi oświadczenie woli, niniejszy pogląd należy uznać jednak za zbyt daleko idący. Z dokumentu niezawierającego takich zastrzeżeń nie sposób bowiem co do zasady odkodować woli wierzyciela, aby dłużnik świadczenie spełnił, a to właśnie ona jest kluczowa dla uznania danego dokumentu za skuteczne wezwanie do zapłaty. Zmienić tego nie może nawet regulacja art. 455 k.c., w myśl której świadczenie bezterminowe powinno zostać spełnione niezwłocznie po wezwaniu. Faktury niezawierającej zastrzeżenia co do sposobu i terminu spełnienia świadczenia nie można więc uznać za wezwanie do zapłaty. W efekcie dokument taki nie może warunkować wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. Rozważania te dotyczą sytuacji typowej, ogólnej, w której brak innego zamierzenia stron nie został wyraźnie wskazany w treści łączącego ich stosunku prawnego. Reguła ta może bowiem zostać zmieniona poprzez odpowiednie zastrzeżenie w łączącej strony umowie, która *expressis verbis* nadaje fakturze przymiot wezwania do zapłaty²².

Wobec przyjęcia, że wezwanie do zapłaty jest oświadczeniem woli osoby uprawnionej do dochodzenia roszczenia, należy następnie omówić, jakie podmioty są uprawnione do wystawienia takiego dokumentu. Szczególnie sporne jest pytanie, czy dłużnik – niebędący osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej – musi każdorazowo wystawiać wezwania do zapłaty osobiście.

²⁰ Zob. K. Zagrobelny, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2011, s. 846; uchwała SN z dnia 19 maja 1992 r., III CZP 56/92, OSNC 1992, nr 12, poz. 219; wyrok SN z dnia 16 września 2004 r., IV CK 659/03, LEX nr 146328.

²¹ J.P. Naworski, *Glosa do wyroku SN z dnia 23 października 2001 roku, I CKN 323/99*, „Prawo Spółek” 2005, nr 2, s. 43, teza 2.

²² Z. Gawlik, *op. cit.*, s. 578.

W doktrynie i w orzecznictwie pojawiają się w tej materii sprzeczne poglądy. Na podstawie niektórych można stwierdzić, że takie wezwanie w imieniu spółki może być wystawione jedynie przez osoby uprawnione do jej reprezentacji. Koncepcję tę należy jednak uznać za niezasadną. Takie założenie wydaje się niemożliwe do zrealizowania w praktyce obrotu gospodarczego, szczególnie w przypadku większych przedsiębiorców, którzy są stronami i uczestnikami znacznej ilości stosunków cywilnoprawnych. Naturalnie wiąże się z nimi konieczność wystawiania dokumentów, takich jak wezwania do zapłaty, na dużą skalę. Doniosłość wskazanych problemów znalazła swój finał w wyroku Sądu Najwyższego z 2001 r.²³ Jak stwierdził Sąd Najwyższy, zatrudnienie przez wierzyciela pracowników na stanowiskach, z którymi wiąże się wystawianie faktur zawierających wezwanie do zapłaty, stanowi równoczesne udzielenie im stałego pełnomocnictwa do dokonywania takich czynności. W takiej sytuacji nie można więc powoływać się na nieskuteczność bądź nieważność wezwania do zapłaty tylko z tej przyczyny, że nie zostało ono wystawione przez wierzyciela osobiście lub przez osoby lub organy uprawnione do reprezentacji osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej z art. 33¹ k.c. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wymienionym orzeczeniu, wymóg bezpośredniego działania osób reprezentujących osobę prawną w zakresie wystawiania i podpisywania dokumentów rozliczeniowych byłby nieracjonalny i godziłby w płynność obrotu. Cel, do wykonania którego zatrudniani są pracownicy, dowodzi zasadności przedstawionego poglądu, który należy zaaprobować. Pozbawienie ich działań skuteczności prawnej, zarówno w zakresie skutków materialnych, jak i skutków procesowych, byłoby nie tylko nieuzasadnione, lecz także sprzeczne z celem regulacji art. 455 k.c. i art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c.

Konkludując, należy stwierdzić, że za wezwanie do zapłaty, warunkujące wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c., można uznać dokument opatrzony podpisem wystawcy, z którego w sposób dostateczny wynika wola wierzyciela, aby konkretny dłużnik spełnił zindywidualizowane przynajmniej co do zasady roszczenie. Wysokość roszczenia może przy tym wynikać z istniejącego zobowiązania, z którego wierzyciel wywodzi roszczenie i na które się w wezwaniu powołuje, jednakże musi być to powiązanie wyraźne i wynikające z zamierzenia wierzyciela.

UZNIANIE DŁUGU – UWAGI OGÓLNE

Zdecydowanie więcej problemów praktycznych pojawia się przy wykładni pojęcia uznania długu. Termin ten występuje nie tylko w Kodeksie postępowania cywilnego w postaci formy dokumentu warunkującego wydanie nakazu zapłaty, lecz także w prawie cywilnym materialnym. Z art. 123 § 1 pkt 2 k.c. wynika,

²³ Wyrok SN z dnia 23 października 2001 r., I CKN 323/99, OSNC 2002, nr 7–8, poz. 94.

że bieg przedawnienia przerywa się poprzez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje. Dorobek doktryny i orzecznictwa zbudowany na kanwie tej instytucji jest pomocny podczas procesu wykładni pojęcia uznania długu na potrzeby postępowania cywilnego. Należy jednak pamiętać o tym, że o ile Kodeks cywilny nie wymaga dla uznania szczególnej formy, o tyle ustawodawca w Kodeksie postępowania cywilnego w sposób wyraźny przewidział dla takiej czynności dłużnika formę pisemną. Na potrzeby postępowania nakazowego uznanie długu musi więc mieć formę dokumentu opatrzonego podpisem wystawcy (zgodnie z art. 78 k.c.).

Obecnie w zasadzie jednolicie przyjmuje się, że uznanie – w kontekście zarówno jego skutków procesowych, jak i skutków prawnomaterialnych – może przyjąć postać uznania właściwego i niewłaściwego. Oba pojęcia są pojęciami doktrynalnymi, nie zaś ustawowymi²⁴. Do tego katalogu należałoby również zaliczyć ugodę, w ramach której także dochodzi do uznania długu.

UZNANIE WŁAŚCIWE

Uznanie właściwe definiowane jest jako umowa pomiędzy osobą uprawnioną z roszczenia a osobą zobowiązaną do jego spełnienia. Jest to przykład nieuregulowanej odrębnie umowy, w której strony ustalają istnienie określonego stosunku prawnego²⁵. Nie stanowi ona umowy nazwanej, a możliwość jej zawarcia wywodzona jest z zasady swobody umów, konstytuowanej w polskim prawie cywilnym przez art. 353¹ k.c. Co do zasady treść i cel takiej umowy nie sprzeciwiają się naturze stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. W konsekwencji naturalne jest stwierdzenie dopuszczalności zawarcia umowy uznania mimo braku jej wyraźnego uregulowania w prawie cywilnym. Zawiązanie stosunku prawnego nastąpi w przypadku złożenia co najmniej dwóch oświadczeń woli: wierzyciela i dłużnika. Oświadczenie tego drugiego może się ograniczyć nawet do przyznania istnienia długu w określonej wysokości i ponownego zobowiązania się do jego zadośćuczynienia. Jak wskazuje się w doktrynie, umowa uznania może być zawarta w dowolnej formie²⁶. Nie zmienia to faktu, że aby warunkować wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, konieczne jest zachowanie formy pisemnej (albo formy elektronicznej, która jest ekwiwalentem formy pisemnej).

Wspomnianej umowy nie można przy tym utożsamiać z ugodą, której szczególne uregulowanie zawarte jest w art. 917 i 918 k.c. W ramach uznania właściwego nie może bowiem dojść do poczynienia przez strony wzajemnych ustępstw

²⁴ Zob. T. Pałdyna, *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 174.

²⁵ S. Cieślak, *op. cit.*, s. 28.

²⁶ T. Pałdyna, *op. cit.*, s. 176.

(o czym niżej), a to właśnie stanowi element konieczny umowy nazwanej, którą jest ugoda. Dodatkowo, jak podkreśla doktryna, umowa uznania nie kreuje nowej podstawy obowiązku, gdyż tą pozostaje nadal tytuł pierwotny. Jako główny cel uznania natomiast wskazuje się ustalenie roszczenia, czasami także jego zabezpieczenie²⁷. Jest to zatem umowa stabilizująca istniejący już wcześniej stosunek prawny, a nie kreująca nowy. Z pewnością dla ważności uznania właściwego nie jest konieczne poczynienie ustępstw przez którąkolwiek ze stron umowy, choć jednostronne ustępstwa mogą być jego częścią. Ugoda natomiast każdorazowo skutkuje ułożeniem stosunku łączącego strony na nowo²⁸, czemu musi towarzyszyć poczynienie wzajemnych ustępstw przez strony. Twierdzenia te wyraźnie ukazują fakt, że zarówno w zakresie konstrukcji, celu, jak i skutków dwie wskazane umowy różnią się od siebie w sposób uniemożliwiający ich utożsamianie. Nie budzi przy tym wątpliwości, że uznanie roszczenia stanowi element ugody, jeśli towarzyszy mu wypełnienie pozostałych elementów koniecznych z art. 917 k.c.

Poprzez dyferencję tych dwóch umów konieczne jest wskazanie, że uznanie właściwe nie może w istocie odpowiadać treści ugody²⁹, co było już sygnalizowane. Nie będzie więc możliwe stwierdzenie zajścia uznania właściwego jako umowy nienazwanej w przypadku, gdy oprócz potwierdzenia istnienia długu obie strony poczynią wzajemne ustępstwa. Z treści oświadczeń musi wynikać, że takie ustępstwa poczyniła jedynie jedna z nich bądź nie były one przedmiotem oświadczeń żadnej ze stron. Uznaniem właściwym będzie zatem np. oświadczenie woli wierzyciela stwierdzające istnienie i wysokość danego długu (złożone w celu wywołania skutku prawnego) oraz odpowiadające mu zobowiązanie się dłużnika do jego spełnienia. Jednostronnym ustępstwem może być m.in. wydłużenie terminu do spełnienia świadczenia. W razie gdyby z treści oświadczeń woli wynikało, że obie strony poczyniły wzajemne ustępstwa, taki stosunek prawny należałoby kwalifikować jako ugodę, nie zaś jako uznanie właściwe.

Jak już wspomniano, w celu skutecznego zaistnienia uznania właściwego konieczne jest złożenie oświadczeń woli zarówno przez wierzyciela, jak i przez dłużnika. W celu wykładni takich oświadczeń należy się posługiwać ogólnymi regułami z art. 65 k.c. Zastosowanie może znaleźć w tym wypadku również instytucja wad oświadczeń woli. Możliwe jest więc uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu, podstęp lub groźby. W doktrynie pojawiają się też głosy, zgodnie z którymi poprzez zbliżenie pod względem funkcji i treści, którą pełni uznanie właściwe i ugoda, dopuszczalne jest stosowanie

²⁷ P. Machnikowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2011, s. 286.

²⁸ K. Krziskowska, *Komentarz do art. 917*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 5: *Zobowiązania. Część szczególna (art. 765–921¹⁶)*, red. M. Frasz, M. Habdas, LEX/el. 2018, teza 6.

²⁹ M. Manowska, *Postępowanie nakazowe...*, s. 111.

do tego pierwszego *per analogiam* art. 918 k.c.³⁰ Ograniczona jest więc możliwość uchylenia się od skutków prawnych uznania właściwego w przypadku, gdy oświadczenie było złożone pod wpływem błędu. Niemożliwe przy tym będzie podjęcie takiego działania z powodu odnalezienia dowodów co do roszczeń, których to uznanie dotyczy. W piśmiennictwie wskazuje się, że uznanie właściwe może być także dokonane wadliwie i nie wywoływać skutków prawnych³¹. Jeśli jednak spełni ono wymogi uznania niewłaściwego (o których będzie mowa niżej), może nieść za sobą skutek w postaci wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

UGODA

Ugodę przedstawia się jako jedną z trzech form uznania długu³². Jest to umowa nazwana, uregulowana w art. 917 i 918 k.c. W celu skutecznego zawarcia ugody konieczne jest złożenie przez wierzyciela i dłużnika dwóch zgodnych oświadczeń woli. W umowie tej, w zakresie istniejącego między stronami stosunku prawnego, strony czynią wzajemne ustępstwa. Celem takiego stosunku prawnego jest uchylenie niepewności co do roszczeń wynikających z wcześniej istniejącego stosunku łączącego strony, a także zapewnienie ich wykonania lub uchylenie sporu (zarówno istniejącego, jak i tego, który może powstać w przyszłości). To właśnie ustępstwa uzasadniają odróżnienie ugody od opisanego wyżej uznania właściwego. Kluczowe jest, aby ustępstwa miały charakter wzajemny, przy czym nie muszą być równej wartości ekonomicznej. Jak już wspomniano, umowa zawierająca jednostronne ustępstwo może być kwalifikowana jako uznanie właściwe, lecz nigdy nie wypełni znamion ugody.

Należy w tym miejscu stwierdzić, że odróżnienie ugody jako umowy nazwanej od uznania właściwego jako umowy nienazwanej na potrzeby postępowania cywilnego ma charakter jedynie porządkujący. Ugoda bowiem warunkuje wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na tej podstawie, że w swojej treści (oprócz innych elementów konstrukcyjnych) zawiera wszystkie elementy konieczne uznania właściwego³³. W tym miejscu warto wspomnieć, że oferta ugody skierowana przez dłużnika do wierzyciela może wypełnić przesłanki uznania niewłaściwego, jeśli do zawarcia umowy nie doszło (o czym niżej).

³⁰ *Ibidem*, s. 110.

³¹ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 287.

³² Zob. wyrok SA w Katowicach z dnia 9 czerwca 2005 r., I ACa 171/05, LEX nr 164613.

³³ Podobnie na gruncie instytucji przerwania biegu przedawnienia wskazał T. Pałdyna (*op. cit.*, s. 175), że bieg przedawnienia, w przypadku ugody, przerywa uznanie w niej zawarte, a nie ona sama.

UZNANIE NIEWŁAŚCIWE

W doktrynie i w orzecznictwie można odnaleźć różne koncepcje dotyczące kwalifikacji prawnej uznania niewłaściwego. Niektóre zaliczają je do kategorii jednostronnych oświadczeń woli, inne zaś do grupy czynów niestanowiących aktów woli, do których *per analogiam* należy stosować przepisy dotyczące oświadczeń woli. Obecnie za dominujący należy uznać trzeci pogląd, zgodnie z którym uznanie niewłaściwe stanowi jednostronne oświadczenie wiedzy zobowiązanego, jednoznacznie potwierdzające jego świadomość co do istnienia skonkretyzowanego świadczenia³⁴. Dla skuteczności uznania niewłaściwego wystarczające jest więc zewnętrzne wyrażenie przeświadczenia o istnieniu roszczenia³⁵. Nie jest przy tym konieczne, aby składający oświadczenie miał zamiar wywołania skutków prawnych (takich jak przerwanie biegu przedawnienia, ale również wypełnienie jednej z przesłanek wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym). Co więcej, do skuteczności takiego oświadczenia nie jest nawet wymagana świadomość co do możliwości wystąpienia takich skutków. Jak wskazuje doktryna, dla dokonania uznania niewłaściwego nie jest konieczne nawet posiadanie przez dłużnika pełnej zdolności do czynności prawnych, wystarczy bowiem, aby działał on z dostatecznym rozeznanieniem. Ważne jest jednak to, aby jego postępowanie charakteryzowało się nie tylko świadomością, ale i dobrowolnością³⁶.

Potwierdzenie powyższej wykładni można znaleźć w wielu orzeczeniach Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, które jako uznanie niewłaściwe kwalifikują takie czynności jak: zwrócenie się przez dłużnika do wierzyciela z propozycją rozłożenia należności głównej na raty i zwolnienie z obowiązku zapłaty odsetek (nawet jeśli porozumienie nie zostało przez wierzyciela przyjęte)³⁷, uzgodnienie przez dłużnika salda³⁸ czy chociażby podpisanie przez niego faktury wystawionej przez wierzyciela³⁹. We wspomnianych orzeczeniach sądy każdorazowo wywodziły wniosek o zaliczeniu danych czynności do kategorii uznania niewłaściwego z samego faktu świadomości dłużnika co do istnienia i wysokości długu.

Jak wspomniano wyżej, uznaniem niewłaściwym może być także propozycja ugody wysunięta przez dłużnika, jeśli do zawarcia umowy ostatecznie nie doszło, a z oferty ugodowej wynika jednoznaczna świadomość dłużnika co do istnienia skonkretyzowanego długu. Jako niewłaściwą formę uznania, przerywającą bieg przedawnienia, można też kwalifikować zapłatę przez dłużnika odsetek. Jako czynność faktyczna, której ciężko przyznać walor pisemności, nie wypełni ona

³⁴ Por. wyrok SN z dnia 7 marca 2003 r., I CKN 11/01, Legalis nr 58167.

³⁵ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 13 listopada 2005 r., I ACa 324/05, OSA 2006, nr 7, poz. 22.

³⁶ T. Pałdyna, *op. cit.*, s. 178.

³⁷ Wyrok SN z dnia 19 września 2002 r., II CKN 1312/00, OSNC 2003, nr 12, poz. 168.

³⁸ Wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., IV CK 492/04, LEX nr 177275.

³⁹ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 19 lutego 2014 r., I ACa 1071/13, LEX nr 1439246.

jednak przesłanki koniecznej do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Należy zaaprobować ocenę, w myśl której uznanie niewłaściwe złożone w formie pisemnej, niestanowiące umowy ani nawet jednostronnego oświadczenia woli, należy zaliczyć do kategorii dokumentów umożliwiających wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Pogląd taki jawi się jako zgodny z celem tego postępowania, którym jest przyspieszenie procedowania i obniżenie poziomu skomplikowania dochodzenia roszczeń. Jest to również uzasadnione oceną, według której wierzyciel powinien być objęty większą ochroną i mieć możliwość szybszego zaspokojenia swojego roszczenia na drodze sądowej, skoro działanie dłużnika (wynikające z wyraźnie zakomunikowanej świadomości) mogło u niego wyrzucić uzasadnione przekonanie, że przysługująca mu wierzytelność zostanie zaspokojona.

Jak już wskazano, z uznania niewłaściwego musi wynikać potwierdzenie dłużnika co do istnienia jego obowiązku spełnienia określonego świadczenia⁴⁰. Wskazywana świadomość dłużnika skierowana musi być w stronę konkretnego, zindywidualizowanego – zarówno co do zasady, jak i co do wysokości – długu. Wskutek tego nie będzie można dokonać kwalifikacji – jako uznania niewłaściwego – działania dokonanego względem części roszczenia, potwierdzającego świadomość jego istnienia (np. spełnienie jego części), jeśli strony łączyło wiele stosunków prawnych, a podczas wykonywania swojego zobowiązania dłużnik nie wskazał, w wykonaniu której umowy świadczy i jednocześnie nie wynika to z okoliczności⁴¹. Z czynności takiej nie sposób wywieść, aby dłużnik potwierdził swoją świadomość co do konkretnego długu, gdyż jego czynność wskazuje jedynie na wiedzę co do ogólnego zadłużenia u konkretnego wierzyciela. Nie ma więc podstaw do wnioskowania, której konkretnie wierzytelności dotyczyło zachowanie dłużnika. Przy powyższych należy brać pod uwagę nie tylko bezpośrednie zachowanie dłużnika, lecz także kontekst towarzyszący temu zachowaniu.

Od wymogu konkretyzacji roszczenia co do wysokości można jednak odstąpić w przypadku, gdy zawierające uznanie oświadczenie składane jest w odpowiedzi i odnosi się bezpośrednio do wezwania do zapłaty lub nawiązuje do treści zobowiązania pierwotnego, które określają oznaczony dług co do wysokości. Jako czynność przerywająca bieg przedawnienia uznanie długu może być wyrażone nawet w sposób dorozumiany, jednakże trzeba pamiętać, że w prawie procesowym, aby warunkować wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, musi być ono wyrażone na piśmie, w formie dokumentu.

Uznanie niewłaściwe jest przez większość doktryny kwalifikowane jako oświadczenie wiedzy. W przeciwieństwie do uznania właściwego nie stosuje się

⁴⁰ S. Cieślak, *op. cit.*, s. 28.

⁴¹ Por. wyrok SN z dnia 7 marca 2003 r., I CKN 11/01, Legalis nr 58167.

do niego przepisów o wadach oświadczeń woli. Nie jest z racji tego możliwe uchylenie się od skutków prawnych uznania niewłaściwego złożonego pod wpływem błędu czy groźby. Akt wiedzy nie może być również wadliwy. Wskazuje się, że może on być uznany jedynie za zgodny z rzeczywistością lub z nią niezgodny. Należy w tym miejscu podkreślić, że uznanie niewłaściwe nie tworzy nowego zobowiązania, a tytułem zobowiązania pozostaje tytuł wierzytelności, którą uznano. Osoba dokonująca uznania niewłaściwego nie traci możliwości dowodzenia podczas procesu, w tym w drugiej fazie postępowania nakazowego (następującej po wniesieniu zarzutów), że uznany dług nie istnieje⁴². W przypadku wydania nakazu zapłaty na podstawie uznania niewłaściwego to na dłużniku będzie ciążył ciężar dowodu co do jego niezgodności ze stanem rzeczywistym. Oprócz przeprowadzenia dowodu na okoliczność nieistnienia długu pozwany może także dowodzić, że dokument zawierający rzekome uznanie nie pochodzi od niego lub z innych przyczyn nie można mu nadać przymiotu autentyczności.

Odnosnie do kręgu podmiotów uprawnionych do dokonania uznania niewłaściwego wskazuje się, że są to zarówno osoby mające pełną zdolność do czynności prawnych, jak i osoby w takiej zdolności ograniczone, a działające z dostatecznym rozeznaniem⁴³. W przypadku osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej nie budzi wątpliwości, że osobą składającą takie oświadczenie wiedzy musi być dłużnik lub osoba działająca w jego imieniu na podstawie należytego umocowania.

Co do innych podmiotów prawa cywilnego, podobnie jak na kanwie problematyki wezwania do zapłaty, spory wywołało pytanie, czy niewłaściwe uznanie długu musi być sporządzone i podpisane przez organ umocowany do reprezentacji takiego podmiotu na zewnątrz. Za trafny należy uznać pogląd, zgodnie z którym uznanie niewłaściwe może być dokonane nie tylko przez organy danego podmiotu i pełnomocników, lecz także przez pracowników wykonujących zadania, w których zakres wchodzi składanie oświadczeń wiedzy w jego imieniu⁴⁴. Należy więc stwierdzić, że osobami uprawnionymi do złożenia takiego oświadczenia będą również księgowi, bezpośrednio zaangażowani w procesy finansowe danego podmiotu, oraz osoby uprawnione do wystawiania i podpisywania faktur. Skuteczność uznania niewłaściwego przyjmuje też Sąd Najwyższy w sytuacji, gdy świadomość istnienia długu wynika z oświadczenia jednej z osób fizycznych

⁴² Por. wyrok SN z dnia 4 lutego 2005 r., I CK 580/4, LEX nr 301787.

⁴³ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 287.

⁴⁴ *Ibidem*. Zob. także wyrok SN z dnia 28 stycznia 2005 r. (V CK 380/04, LEX nr 359435), w myśl którego świadomość istnienia długu uzewnętrzniona przez jedną z osób fizycznych, tworzących organ osoby prawnej, stanowi uznanie niewłaściwe nawet w sytuacji, gdy decyzja takiego organu wymaga zgody innego organu. Przeciwnie zaś wyrok SN z dnia 23 sierpnia 2001 r. (II CKN 103/99, LEX nr 52371), w którym stwierdzono, że dla skuteczności uznania niewłaściwego wymagane jest umocowanie do składania oświadczeń woli w imieniu podmiotu, który miałby dług uznać.

wchodzących w skład organu kolektywnego osoby prawnej, nawet w przypadku gdy decyzja takiego organu wymaga kontrasygnaty. W tym samym orzeczeniu zawarto stwierdzenie, że z kwalifikacji uznania niewłaściwego, jako oświadczenia wiedzy, wynika postulat, iż przepisów o reprezentacji nie powinno się w jego przypadku stosować z ich pełnym rygoryzmem⁴⁵. Należy to uznać za słuszną odpowiedź na potrzebę większej ochrony wierzyciela.

W praktyce sporne okazało się także pytanie, do kogo musi być skierowane oświadczenie stanowiące niewłaściwe uznanie długu, aby ocenić je jako skuteczne i warunkujące wydanie nakazu zapłaty. Zgodnie z pierwszym poglądem takie oświadczenie nie musi być bezwzględnie kierowane do wierzyciela, lecz może zostać dokonane w dokumencie adresowanym np. do członka rodziny wierzyciela lub nawet do niespokrewnionej osoby trzeciej⁴⁶. Zgodnie z drugą koncepcją oświadczenie nieskierowane bezpośrednio do wierzyciela może mieć przymiot uznania niewłaściwego, ale tylko w przypadku, gdy zamierzeniem dłużnika było, aby do wierzyciela dotarło⁴⁷. W ramach takiego zapatrywania ocenie podlega więc wola osoby formułującej oświadczenie. Trzecie, najbardziej rygorystyczne podejście wskazuje, że oświadczenie zawierające uznanie niewłaściwe, aby wywołało skutki prawne, musi być jednoznacznie skierowane do wierzyciela⁴⁸.

Najbardziej uzasadniony jest pogląd pierwszy⁴⁹. Należy zwrócić uwagę na fakt, że ani Kodeks postępowania cywilnego, ani Kodeks cywilny nie zawiera wyraźnego wymagania, aby uznanie było skierowane bezpośrednio do wierzyciela. Złożenie oświadczenia wiedzy nie wymaga od składającego woli wywołania ani nawet świadomości co do skutków prawnych, które ono niesie. W związku z tym nie wydaje się zasadne formułowanie dodatkowych wymagań co do adresata takiego oświadczenia. Ochrona wierzyciela, a także postulat szybkości postępowania nakazują przyjęcie, że oświadczenie zawierające niewłaściwe uznanie długu może być złożone nawet osobie trzeciej, przy braku jednoczesnej woli dłużnika, aby dotarło do osoby uprawnionej z uznawanego roszczenia. Biorąc pod uwagę wykładnię celowościową, nie sposób odmówić słuszności twierdzeniu, według którego sama świadomość dłużnika o istnieniu długu, która znalazła pisemny

⁴⁵ Wyrok SN z dnia 28 stycznia 2005 r., V CK 380/04, LEX nr 359435.

⁴⁶ M. Manowska, *Postępowanie nakazowe...*, s. 114.

⁴⁷ Zob. wyrok SN z dnia 15 listopada 2007 r. (II CSK 347/07, LEX nr 345525), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że pismo skierowane do Urzędu Skarbowego, w okolicznościach postępowania egzekucyjnego, pozwala na przyjęcie, iż miało na celu również wywołanie przeświadczenia wierzyciela co do możliwości zaspokojenia wierzytelności, a więc stanowiło uznanie niewłaściwe.

⁴⁸ Zob. wyrok SN z dnia 25 marca 2010 r. (I CSK 457/09, LEX nr 653955), z którego wynika, że złożenie przez dłużnika spisu wierzytelności w postępowaniu układowym nie stanowi uznania niewłaściwego długu ze względu na fakt, iż nie jest jednoznacznie skierowane do wierzyciela.

⁴⁹ Przeciwnie T. Pałdyna, *op. cit.*, s. 182.

wyraz i dotarła do wierzyciela (choćby nie była do niego skierowana), powinna uchylać niektóre rygoryzmy i trudności w dochodzeniu roszczenia. Racjonalizuje to objęcie wierzyciela daleko idącą ochroną na podstawie wydanego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

PODSUMOWANIE

Mając na uwadze powyższe rozważania, należy stwierdzić, że zarówno większość doktryny, jak i judykatury przy wykładni pojęć „wezwanie do zapłaty” i „uznanie długu” na potrzeby postępowania nakazowego odchodzi od maksymalnego rygoryzmu, jednocześnie przyznając większą ochronę wierzycielom. Co prawda, wezwanie do zapłaty musi spełniać wymogi oświadczenia woli, lecz nie wydaje się to warunek zbyt daleko idący i trudny do realizacji. Wystarczy bowiem zawarcie w podpisanym dokumencie odpowiednich zapisów, z których – w wyraźny sposób – będzie wynikać wola osoby uprawnionej, aby dłużnik spełnił konkretne świadczenie. Dokument ten nawet nie musi mieć formy pisemnej.

Odejście od ścisłego formalizmu przejawia się szczególnie przy wykładni pojęcia uznania długu. Tendencja ta jest widoczna w przypadku konstrukcji uznania niewłaściwego, które stanowi najbardziej odformalizowaną odmianę uznania w rozumieniu art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. Takie podejście jest o tyle uzasadnione, że Kodeks postępowania cywilnego wymaga dla wspomnianej czynności dłużnika jedynie zachowania formy pisemnej.

Nie jest więc trafne stawianie uznaniu dodatkowych wymogów, chociażby w postaci konieczności złożenia jednostronnego oświadczenia woli czy zawarcia umowy. Czynności takie, wyrażone w odpowiedni sposób, mogą oczywiście spełnić wymogi uznania w rozumieniu art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. (czy to właściwego, czy to zawartego w ugodzie), nie mogą jednak stanowić jedynych form uznania w rozumieniu tego przepisu. Dowodzi tego zarówno treść przepisu, jak i cel tej regulacji. Jako słuszne należy ocenić objęcie wierzyciela ochroną w postaci otwarcia drogi do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym już w momencie, gdy dłużnik wyrazi swoją świadomość co do istnienia konkretnego długu o określonej wysokości. O ile zachowana jest przy tym forma pisemna (wymagana przez przepis), o tyle nie można wymagać, aby oświadczenie było skierowane do wierzyciela bezpośrednio. Oświadczenie, które było adresowane do innego podmiotu, lecz do wierzyciela dotarło, może bowiem wywołać u niego uzasadnione oczekiwanie co do tego, że jego wierzytelność zostanie zaspokojona. Odebranie wierzycielowi wyżej wspomnianej ochrony, mimo braku wyraźnych zastrzeżeń w przepisie, nie dość, że mogłoby być wykorzystane przez bardziej zorientowanych prawnie dłużników, to jeszcze należałoby je uznać za sprzeczne z obowiązującymi przepisami.

Na marginesie jako niezasadne jawi się nadanie – na podstawie art. 480⁴ § 2 k.p.c.⁵⁰ – referendarzom sądowym uprawnienia do wydawania nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym, w szczególności właśnie z perspektywy wymogów stawianych wezwaniu dłużnika do zapłaty i pisemnemu oświadczeniu dłużnika o uznaniu długu. Skoro bowiem referendarze sądowi, na mocy art. 2 § 2 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych⁵¹, wykonują w sądach zadania z zakresu ochrony prawnej, innej niż sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, to u podstaw nadania im uprawnień procesowych musi leżeć zakwalifikowanie konkretnej czynności jako formy udzielania takiej ochrony. Z pewnością do takich czynności nie można zaliczyć wydawania nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym. Konkluzja ta wynika z faktu, że nakaz ten niesie za sobą doniosłe skutki w zakresie możliwości zabezpieczenia roszczenia, a w niektórych przypadkach charakteryzuje się natychmiastową wykonalnością. Szczególne zastrzeżenia w tym zakresie związane są także z tym, że referendarze sądowi nie mają kompetencji do wykonywania czynności w postępowaniu zabezpieczającym⁵².

Mając na uwadze powyższe rozważania w przedmiocie wykładni pojęć na potrzeby oceny możliwości wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, należy dojść do przekonania, że ciężar ich interpretacji – a w efekcie zakwalifikowanie konkretnego dokumentu jako uzasadniającego wydanie nakazu zapłaty – powinien skłaniać ustawodawcę do większej ostrożności w przekazywaniu kompetencji do wydawania tych orzeczeń innym osobom niż sędziowie. Bardziej zasadne, a jednocześnie zgodne z art. 2 § 2 i art. 147 § 1 p.p.s.a., byłoby wprowadzenie do przepisów ogólnych o postępowaniu upominawczym i nakazowym regulacji analogicznej do art. 497¹ § 3 k.p.c., który do 2019 r. uprawniał referendarzy sądowych do wydawania nakazu zapłaty tylko w postępowaniu upominawczym⁵³. Wydanie orzeczenia merytorycznego w postępowaniu nakazowym niesie za sobą dużo dalej idące skutki (w tym przede wszystkim negatywne dla dłużnika) niż w przypadku postępowania upominawczego i dlatego czynność tę należy uznać za wykonywanie wymiaru sprawiedliwości, do czego referendarze sądowi nie mają ustawowych uprawnień.

⁵⁰ Dodany ustawą zmieniającą z 2019 r.

⁵¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2001, nr 98, poz. 1070), dalej: p.p.s.a.

⁵² P. Telenga, *Komentarz do art. 480⁴*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, teza 2.

⁵³ Dodatkowo poprzez odesłanie z art. 505²⁸ § 1 k.p.c. w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Cieślak S., *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004.
- Ereciński T., *Komentarz do art. 485*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX/el. 2016.
- Flejszar R., *Komentarz do art. 485*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IB: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Gawlik Z., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2010.
- Kostwiński M., *Merytoryczne rozpoznanie sprawy w procesie cywilnym w ramach konstrukcji odwrócenia sporu*, Warszawa 2019.
- Koźma Z., *Suplement. Postępowanie nakazowe i upominawcze. Postępowanie uproszczone*, Gdańsk 2002.
- Krzyskowska K., *Komentarz do art. 917*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 5: *Zobowiązania. Część szczególna (art. 765–921¹⁶)*, red. M. Fras, M. Habdás, LEX/el. 2018.
- Machnikowski P., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2011.
- Manowska M., *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2012.
- Manowska M., *Postępowanie nakazowe i upominawcze*, Warszawa 2001.
- Naworski J.P., *Glosa do wyroku SN z dnia 23 października 2001 roku, I CKN 323/99*, „Prawo Sądowe” 2005, nr 2.
- Pałdyna T., *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2012.
- Panfil K., *Komentarz do art. 480¹*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O.M. Piaskowski, LEX/el. 2020.
- Telenga P., *Komentarz do art. 480¹*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019.
- Zagrobelny K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2011.
- Zembrzusi T., *Komentarz do art. 485*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3: *Artykuły 367–505³⁹*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021.

Akty prawne

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. 1930, nr 83, poz. 651).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2020, poz. 1740).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2020, poz. 1575).
- Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 2000, nr 48, poz. 554).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2001, nr 98, poz. 1070).
- Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469).

Orzecznictwo

- Uchwała SN z dnia 19 maja 1992 r., III CZP 56/92, OSNC 1992, nr 12, poz. 219.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 9 czerwca 2005 r., I ACa 171/05, LEX nr 164613.
- Wyrok SA w Szczecinie z dnia 13 listopada 2005 r., I ACa 324/05, OSA 2006, nr 7, poz. 22.
- Wyrok SA w Poznaniu z dnia 19 lutego 2014 r., I ACa 1071/13, LEX nr 1439246.

- Wyrok SN z dnia 23 sierpnia 2001 r., II CKN 103/99, LEX nr 52371.
Wyrok SN z dnia 23 października 2001 r., I CKN 323/99, OSNC 2002, nr 7–8, poz. 94.
Wyrok SN z dnia 19 września 2002 r., II CKN 1312/00, OSNC 2003, nr 12, poz. 168.
Wyrok SN z dnia 7 marca 2003 r., I CKN 11/01, Legalis nr 58167.
Wyrok SN z dnia 16 września 2004 r., IV CK 659/03, LEX nr 146328.
Wyrok SN z dnia 28 stycznia 2005 r., V CK 380/04, LEX nr 359435.
Wyrok SN z dnia 4 lutego 2005 r., I CK 580/4, LEX nr 301787.
Wyrok SN z dnia 16 lutego 2005 r., IV CK 492/04, LEX nr 177275.
Wyrok SN z dnia 15 listopada 2007 r., II CSK 347/07, LEX nr 345525.
Wyrok SN z dnia 25 marca 2010 r., I CSK 457/09, LEX nr 653955.

ABSTRACT

The aim of the study is to interpret the terms of a dunning letter and a recognition of claim, which may determine issuing a writ of payment in the proceedings by writ of payment. The commentary points the necessary components, which have to be involved in the above-mentioned documents to condition the issuance of this judgement. Due to the strong connection between civil procedure and civil law, the author refers to views based on substantive law, confronting them with the purpose and regulations of the proceedings by writ of payment. In conclusion, the author argues that every document which includes creditor's will for debtor to fulfill the performance may be qualified as a dunning letter, and a recognition of claim may be expressed as a contract, a settlement, as well as a knowledge statement about the specific debt in a definite amount.

Keywords: dunning letter; recognition of claim; writ of payment; proceedings by writ of payment; civil procedure

ABSTRAKT

Celem opracowania jest wykładnia pojęć wezwania do zapłaty i uznania długu, które mogą determinować wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. W komentarzu wskazano elementy konieczne, które muszą się znaleźć w wyżej wskazanych dokumentach, aby warunkować wydanie takiego orzeczenia. Poprzez silny związek postępowania cywilnego z prawem cywilnym autor odwołuje się również do poglądów zbudowanych na kanwie prawa materialnego, konfrontując je z celem i przepisami postępowania nakazowego. W konkluzji podnosi, że wezwaniem do zapłaty jest każdy dokument, z którego można odczytać wolę wierzyciela, aby dłużnik świadczenie spełnić, uznanie długu natomiast może stanowić zarówno umowa uznania, ugoda, jak i oświadczenie wiedzy dłużnika co do istnienia konkretnego długu w określonej wysokości.

Słowa kluczowe: wezwanie do zapłaty; uznanie długu; nakaz zapłaty; postępowanie nakazowe; postępowanie cywilne